

**Η βυθισμένη
αρχαία πόλη
Θώνις-Ηράκλειον
στο Δέλτα του
Νείλου**

Το **Ηράκλειον ή Θώνις**, κατά τους αρχαίους Αιγύπτιους, ήταν παραθαλάσσια πόλη με λιμάνι πλησίον της κώμης Μένουθις, που ήταν κυριότερος ναυτικός κόμβος της αρχαίας Αιγύπτου με την Ελλάδα. Άνθισε για δύο αιώνες, από το 550 π.Χ. ως το 331 π.Χ. Την αναφέρουν ο Ηρόδοτος και ο Στράβων.

Από μια στήλη που βρέθηκε στην Ναυκρατίδα το 1899 έγινε γνωστό ότι οι Αιγύπτιοι το ονόμαζαν "λιμάνι στην θάλασσα των Ελλήνων". Το σημείο αυτό βρίσκεται σήμερα σε βάθος δέκα μέτρα μέσα στη θάλασσα και έξι χιλιόμετρα στα ανοιχτά της σημερινής ακτής, σε θέση που ανακαλύφθηκε το 2001 από την αρχαιολογική ομάδα του Φρανκ Γκοντιό. Η πόλη ήταν κτισμένη επάνω σε νησιά που συνδέονταν με γέφυρες. Οι αρχαιολογικές έρευνες αποκάλυψαν τα ερείπια πολλών συνοικιών και πάνω από εξήντα ναυάγια που χρονολογούνται από τον 6^ο π.Χ. ως τον 2^ο μ.Χ. αιώνα.

Το όνομα της πόλης ανάγεται στον περίφημο ναό που ήταν φημισμένος σε ολόκληρο τον αρχαίο κόσμο και ήταν αφιερωμένος στον ημίθεο Ηρακλή. Ο Ηρόδοτος αναφέρει ότι εκεί κατέφυγε ο Πάρις με την Ελένη για να ξεφύγει από τον οργισμένο Μενέλαο, πριν ξεσπάσει ο Τρωικός πόλεμος. Ο ναός αυτός είχε μαντείο και αρχικά ήταν αφιερωμένος στον Αιγύπτιο θεό της ιατρικής Χονς, τον οποίο οι Έλληνες ταύτιζαν με τον Ηρακλή. Αργότερα το ιερό αφιερώθηκε στον Αιγύπτιο θεό Άμωνα, πατέρα του Χονς.

Το Ηράκλειον ήταν σημαντικό θρησκευτικό κέντρο με αξιόλογη εμπορική κίνηση. Σε στήλη που βρέθηκε αναγράφεται ότι το λιμάνι εισέπραττε φόρο 10% σε όλα τα εμπορεύματα των πλοίων που το χρησιμοποιούσαν.

Η κοντινή Κάνωπος ήταν διάσημη για τα ιερά της που ήταν αφιερωμένα στον Όσιρι και άλλους θεούς, τα οποία έλκυαν προσκυνητές από μακριά με τις θαυματουργές θεραπείες που υπόσχονταν. Πάντως κατά τον Ρωμαίο φιλόσοφο Σενέκα, ήταν παράδειγμα διεφθαρμένης πόλης.

Ο Νίκανδρος, ποιητής του 2ου αιώνα π.Χ., αναφέρει ότι ο πηδαλιούχος του Μενέλαου, Κάνωπος, έχασε τη ζωή του εκεί, όταν δαγκώθηκε από οχιά κρυμμένη στην άμμο του Ηρακλείου, εξ ου και το όνομα της πόλης.

Έχοντας κατά πάσα πιθανότητα ιδρυθεί γύρω στο 700 π.Χ., οι πόλεις Θώνις-Ηράκλειον και Κάνωπος έπαιξαν σημαντικό ρόλο ως εμπορικοί κόμβοι ανάμεσα στην αρχαία Αίγυπτο, την Ελλάδα και την ευρύτερη Μεσόγειο.

Πολλά φυσικά φαινόμενα προκάλεσαν την βύθιση αυτών των πόλεων σε βάθος έως και 10 μέτρα κάτω από την θάλασσα, όπως η φυσική άνοδος της θάλασσας, η καθίζηση και σεισμοί που προκάλεσαν παλιρροϊκά κύματα. Καταστράφηκαν πολλές φορές και τελικά εξαφανίστηκαν τον 8^ο μ.Χ. αιώνα. Σήμερα τα ερείπια του Ηρακλείου βρίσκονται σε απόσταση 2,5 km από την ακτή.

Για αιώνες οι αρχαιολόγοι θεωρούσαν ότι οι πόλεις αυτές δεν ήταν παρά ένας μύθος!

Ο Γάλλος αρχαιολόγος Φράνκ Γκοντιό (Franc Goddio) πέρασε χρόνια χαρτογραφώντας την περιοχή και τα ευρήματά της, καθώς και τη γειτονική πόλη Κάνωπος, η οποία ανακαλύφθηκε από έναν πιλότο της Βρετανικής Βασιλικής Αεροπορίας το 1933, ο οποίος παρατήρησε ερείπια στη θάλασσα.

Σημαντικά είναι τα ευρήματα που έχει φέρει στο φως η υποβρύχια ανασκαφή που διενεργείται από το 1996 από το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Υποβρύχιας Αρχαιολογίας στον Κόλπο του Αμπουκίρ, με επικεφαλής τον Φρανκ Γκοντιό. Το 1997 οι αρχαιολόγοι εντόπισαν την Κάνωπο, ενώ το 2000 βρέθηκε το Ηράκλειο, με το λιμάνι και τους ναούς του. Η βυθισμένη περιοχή που ο Γκοντιό χαρακτηρίζει "υποβρύχια Πομπηία", καλύπτει περίπου 40 km², και όπως λέει ο ίδιος: "Μέσα σε αυτήν, υπάρχουν ενδεχομένως δύο βυθισμένες πόλεις, ίσως και τρεις. Πιθανώς έχουμε ανασκάψει μόνο το 1% ή 2% της περιοχής, πιθανώς λιγότερο".

Οι ανασκαφές έφεραν στην επιφάνεια αντικείμενα που σχετίζονται με τα "Μυστήρια του Όσιρι" (μνημεία, αγάλματα, τελετουργικά όργανα, λατρευτικές προσφορές) που ετελούντο εκεί. Τα Μυστήρια διαρκούσαν 21 ημέρες και διαιώνιζαν και αναβίωναν τον αρχέγονο μύθο της Αιγύπτου.

Οι Αρχαιολόγοι έμαθαν πολλά από την μορφή των θρησκευτικών ειδώλων που ανασύρθηκαν από τον πυθμένα. Όπως αναφέρει η Έφορος του Βρετανικού Μουσείου κ. Μέισον Μπέργκοφ:

"Τα αγάλματα είναι, κυρίως, ανθρωπόμορφοι θεοί των Πτολεμαίων. Οι Έλληνες ποτέ δεν λάτρευσαν ζώα και ζωόμορφους θεούς. Οι Πτολεμαίοι, κυβερνήτες της Αιγύπτου μετά τον Μέγα Αλέξανδρο, δημιούργησαν μία ανθρώπινη εκδοχή του αιγυπτιακού θεού—ταύρου Όσιρι. Στην ελληνική του εκδοχή ονομάστηκε Σέραπης και συνδύαζε πτυχές και λειτουργίες μεγάλων ελληνικών θεών. Η αλλαγή αυτή δεν επήλθε λόγω της ματαιοδοξίας των Ελλήνων, αλλά λόγω της εξυπνάδας τους στην πολιτική. Οι Πτολεμαίοι είχαν κατανοήσει ότι χρειαζόνταν την υποστήριξη του τοπικού ιερατείου και του πληθυσμού, για να βασιλεύσουν. Για να το καταφέρουν αυτό υιοθέτησαν τα πιστεύω των Αιγυπτίων, τις τελετουργίες τους και την εικονογραφία τους".

Η εύρεση 60 ναυαγίων που χρονολογούνται από τον 6ο μέχρι τον 2ο αιώνα π.Χ., φανερώνει την μεγάλη ναυτιλιακή δραστηριότητα στην περιοχή. Πολλά από τα πλοία μάλιστα φαίνεται να έχουν σκοπίμως βυθιστεί, για άγνωστες έως τώρα αιτίες.

Τα περισσότερα πλοία παραμένουν διατηρημένα σε καλή κατάσταση στη λάσπη του βυθού, ενώ έχουν ανακαλυφθεί και περίπου 700 αρχαίες άγκυρες διαφόρων ειδών, που αντιπροσωπεύουν τη μεγαλύτερη σχετική συλλογή από τον αρχαίο κόσμο.

Ο Πλούταρχος στο "Περί Ίσιδος και Οσίριδος" διασώζει τον μύθο του Όσιρι, πρωτότοκου γιού του Γκεμπ και της Νουτ, ο οποίος διαδέχθηκε τον πατέρα του στον θρόνο της Αιγύπτου, όταν εκείνος αποσύρθηκε στον ουρανό, αναγορεύοντας ως βασίλισσα την αδελφή του Ίσιδα.

Πρώτο μέτρο του νέου θεϊκού Φαραώ ήταν η κατάργηση της ανθρωποφαγίας, ενώ στη συνέχεια δίδαξε στο λαό του τη γεωργία, εισήγαγε τη λατρεία των θεών, ίδρυσε πόλεις και νομοθέτησε για τον λαό του δίκαιους νόμους, προσλαμβάνοντας την επωνυμία Ούνοφρις (ο καλός), με την οποία και είναι γνωστός ως τέταρτος θεϊκός Φαραώ. Για ένα διάστημα έφυγε από την Αίγυπτο, με σκοπό να εκπολιτίσει την Ασία, πράγμα που πέτυχε με μοναδικό όπλο την πραότητα και τη μουσική.

Όταν επέστρεψε, έπεσε θύμα της συνωμοσίας που προετοίμασε κρυφά ο αδελφός του Σεθ, ο οποίος ήθελε να τον εκτοπίσει από τον θρόνο του. Οι συνωμότες σκότωσαν και διαμέλισαν σε δεκατέσσερα κομμάτια τον Όσιρι, το σώμα του οποίου ανακάλυψε η Ίσιδα και το μετέφερε πίσω στην Αίγυπτο.

Χρησιμοποιώντας τη μαγεία της και με τη βοήθεια του Θωθ, του Άνουβι και του γιου της, Ωρου, κατόρθωσε να τον επαναφέρει στη ζωή. Αφού απαλλάχθηκε από τις κατηγορίες του Σεθ εναντίον του, στο δικαστήριο των θεών, ο Όσιρις αποσύρθηκε στα Ηλύσια Πεδία, με την υπόσχεση της ανάστασης να δίνει ακόμα μεγαλύτερη βαρύτητα στη λατρεία του.

Ο μύθος του Όσιρι έχει ερμηνευθεί με πολλούς τρόπους. Ταυτίστηκε με το πνεύμα της βλάστησης που πεθαίνει και αναγεννάται, θεωρήθηκε ότι συμβολίζει το Νείλο, που κάθε χρόνο πλημμυρίζει, αλλά και τον ήλιο που ανατέλλει και δύει καθημερινά. Η έχθρα του με τον Σεθ ερμηνεύτηκε ως ο πόλεμος του σκότους εναντίον του φωτός, ενώ μια άλλη εκδοχή την ταυτίζει με την ξηρασία που απειλεί τη γονιμότητα της γης.

Mediterranean Sea

Το Δέλτα του Νείλου

Mer Méditerranée

Baie
d'Aboukir

CANOPE

HÉRACLÉION

MÉNOUTHIS

ALEXANDRIE

Lac Maréotis

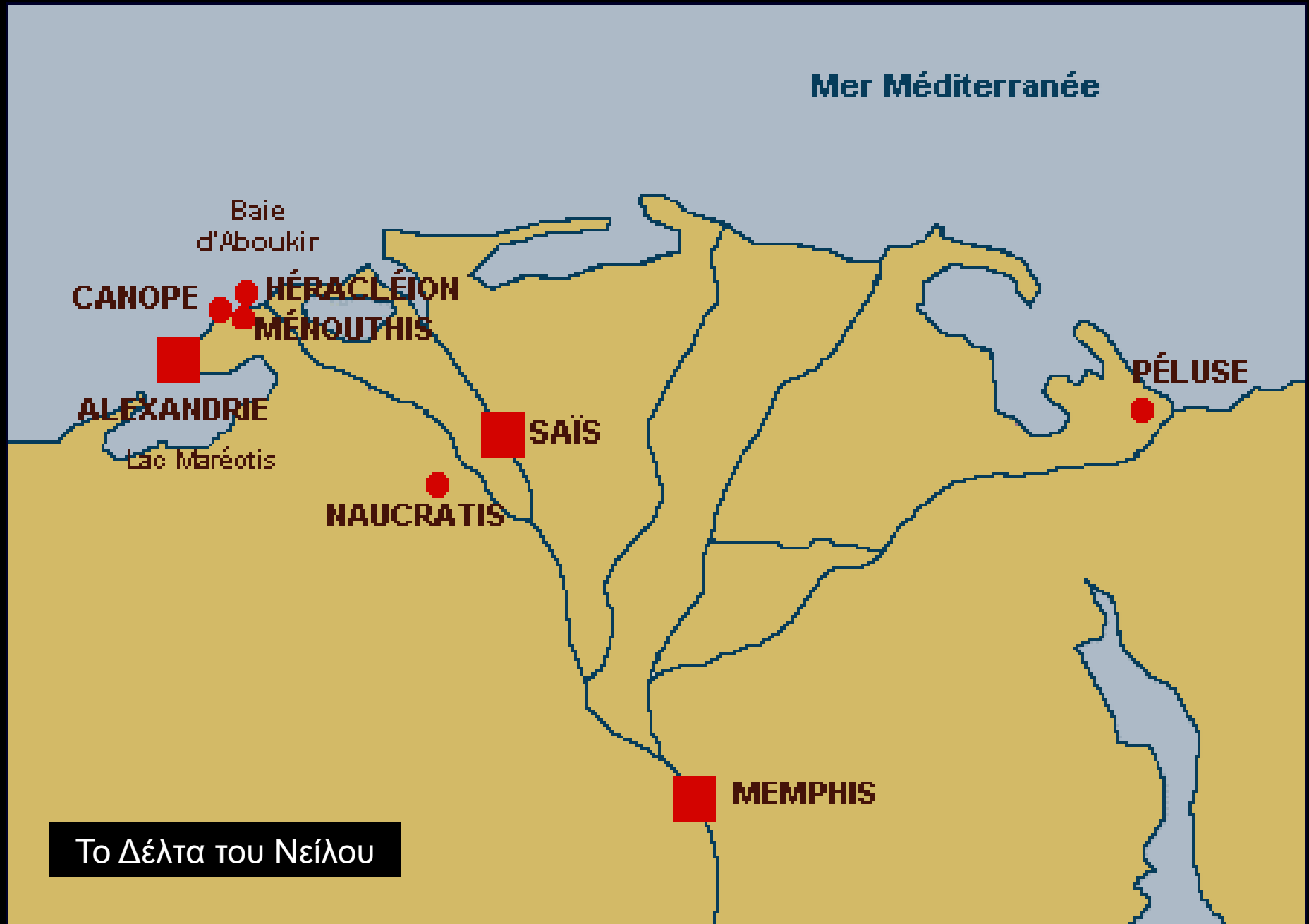
SAÏS

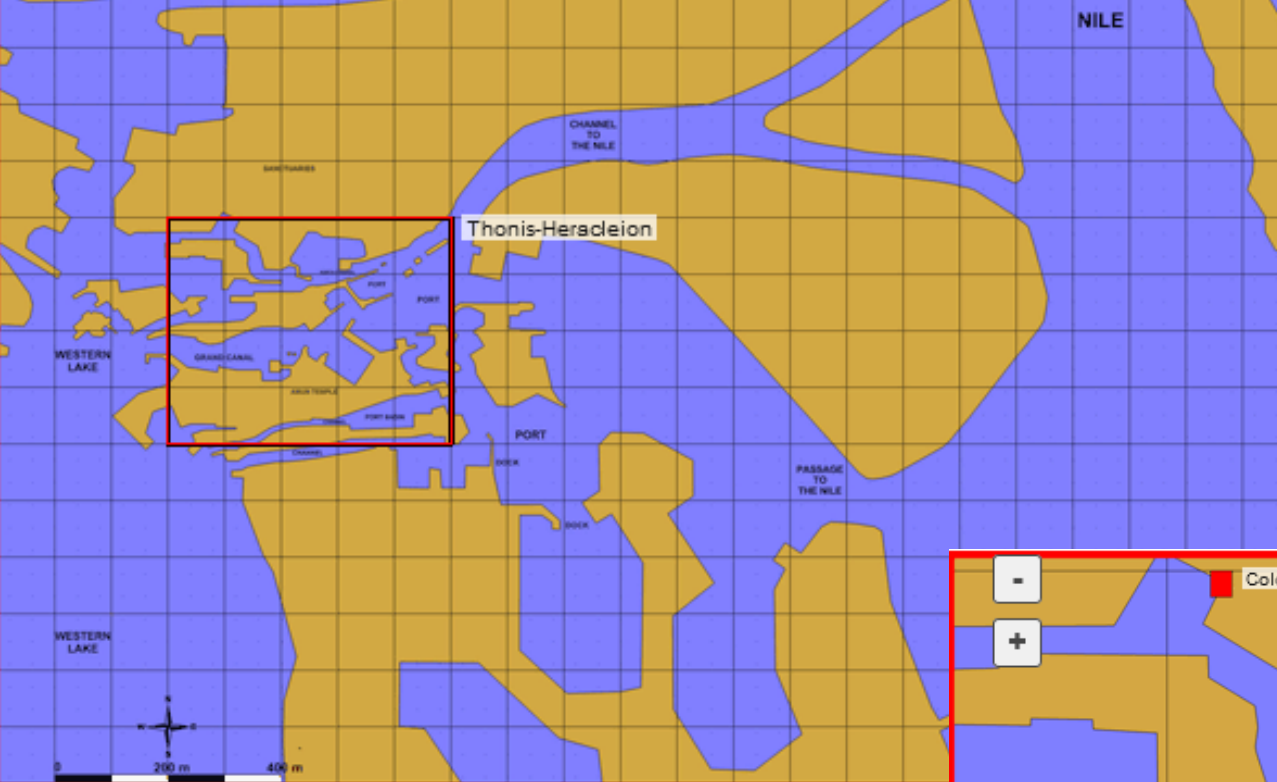
NAUCRATIS

PÉLUSE

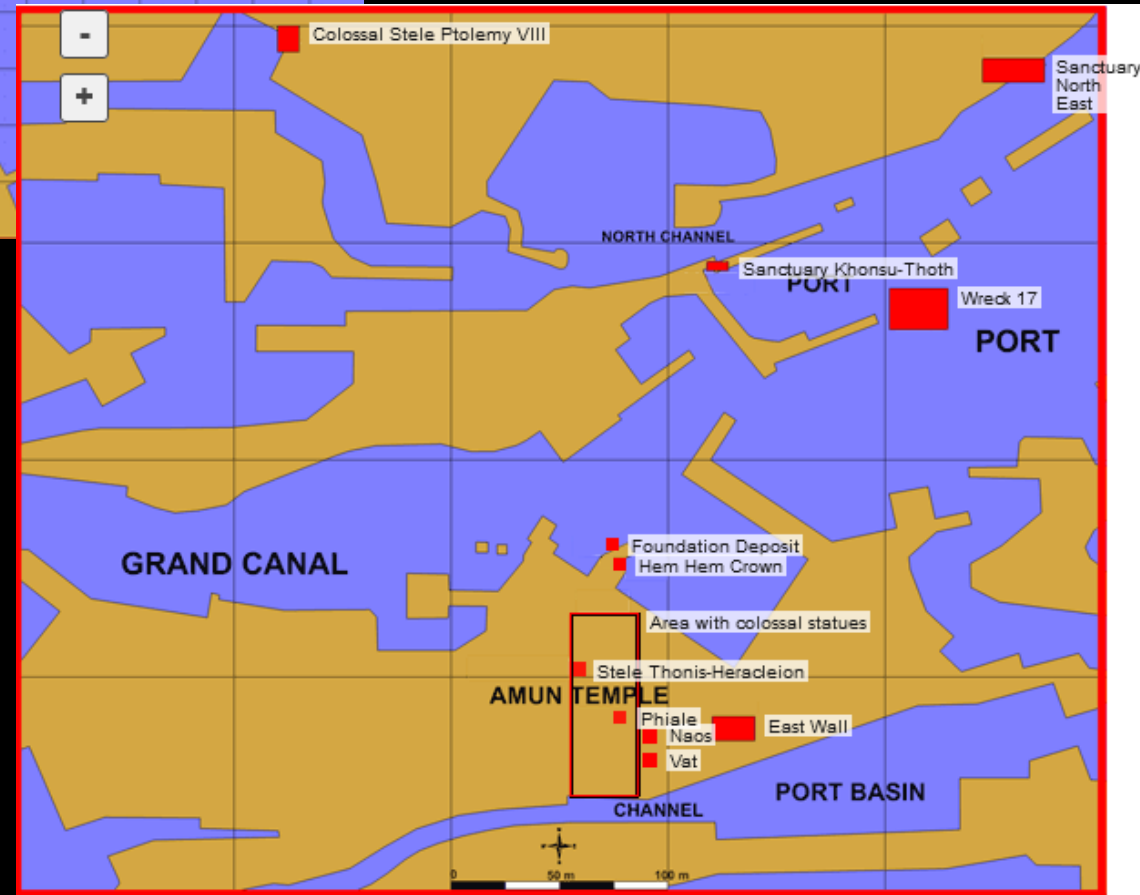
MEMPHIS

Το Δέλτα του Νείλου

Η Θώνις - Ηράκλειο πριν
την βύθισή της κατά τον
Franc Goddio

Γραφική αναπαράσταση της πόλεως Θώνις-Ηράκλειον

Η Θεά Ταουρέτ, Αιγυπτιακό Μουσείο, Κάιρο.

Το εξαιρετικά γυαλισμένο άγαλμα από όνυχα χρονολογείται από την 26η Δυναστεία (664 έως 525 π.Χ.), και δείχνει τη θεά ως ιπποπόταμο να στέκεται πάνω σε πόδια λιονταριού. Το γερμένο της στήθος και η στρογγυλή κοιλιά συμβολίζει τη μητρότητα και τη γονιμότητα. Ήταν η θεά που έζησε στο Νείλο και συνδέεται με τη μαύρη λάσπη που λιπαίνει τη γη.

Η θεά, μια μορφή της Νουτ, ήταν η μητέρα του Όσιρι. Μια επίκληση στις θεές Ταουρέτ (που σημαίνει η Μεγάλη) και Ρερέτ (που σημαίνει «γουρούνα», ένα άλλο όνομα για τη Νουτ) είναι χαραγμένη στο βάθρο. Στη ράχη, η Θεά καλείται να προστατεύσει τη Νιτοκρίς, κόρη του Φαραώ Ψαμμήτιχου Α'. Τα μπροστινά πόδια στηρίζονται σε ένα μεγάλο τρισδιάστατο ιερογλυφικό που σημαίνει "προστασία".

Φωτό: Christoph Cerigk © Franck Goddio / Hilti Foundation

Το ξύπνημα του Όσιρι, Αιγυπτιακό Μουσείο, Κάιρο.

Το γλυπτό με τα θαυμάσια θερμά χρώματα χρονολογείται από την 26η δυναστεία.

Δείχνει την επιστροφή του θεού στη ζωή. Το πρόσωπό του, με την αιώνια ομορφιά, εκφράζει γαλήνη και την πλήρη βεβαιότητα της ανανέωσης της νιότης.

Φέρει το στέμμα που ονομάζεται Ktcheni (η λέξη σημαίνει "να άρει", "να σηκώσει"), μια κόμμωση που συχνά συνδέεται με την ανατολή του ήλιου. Το άγαλμα είναι φτιαγμένο από χρυσό, ήλεκτρο και χαλκό, υλικά που αντανακλούν τις ακτίνες του ήλιου. Ο Όσιρις έχει γίνει Ρα.

Φωτό: Christoph Gerigk © Franck Goddio /Hilti Foundation

Μια ανακάλυψη που θυμίζει σενάριο επιστημονικής φαντασίας

Τελετουργικά αναθήματα και λατρευτικά αντικείμενα βρέθηκαν στις αρχαιολογικές ανασκαφές κοντά στα ιερά στο Ηράκλειο (Θώνις), τα οποία χρησιμοποιούσαν κυρίως στις τελετές προς τιμήν του Όσιρι.

Ένας αρχαιολόγος μετρά επί τόπου το μήκος της κολώνας που ανακαλύφθηκε στο χώρο του ναού του Άμμωνα-Gerib στο Ηράκλειο (Θώνις).

Ένα χάλκινο άγαλμα του θεού Όσιρι αντανakλάται στην μάσκα του δυτη. Τα μάτια του κοσμούνται με φύλλα χρυσού και φέρει στέμμα, τυπικό σύμβολο της εξουσίας.

Χάλκινο αγαλματίδιο Φαραώ, ύψους 20,5 cm που ανακαλύφθηκε στη ΝΔ περιοχή του ναού του Άμμωνα-Cereb στο Ηράκλειο (Θώνις).

Μάτι του Ώρου ("wedjat"), της εποχής των Πτολεμαίων που βρέθηκε στο Ηράκλειο.

Αυτό το κρεμαστό φυλακτό είναι η εικόνα του ματιού του θεού Ώρου, γιου του Όσιρι, που πληγώθηκε από τον θείο του, τον θεό Σεθ, και θεραπεύθηκε από τις δυνάμεις του θεού Θωθ.

Το "wedjat", ή πλήρες μάτι, είναι επίσης το σύμβολο της πλήρους σελήνης, της οποίας ο δίσκος κάνει έναν πλήρη κύκλο μέσα σε 14 ημέρες, και το σύμβολο της ανασύστασης του σώματος του Όσιρι, που χωρίστηκε σε 14 κομμάτια.

Θραύσμα από το Ναό των Δεκαετιών, Νεκτανέμπο Α' (380-362 π.Χ.), 30η Δυναστεία, Κάνωπος, το οποίο ανακάλυψαν δύτες του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου Υποβρύχιας Αρχαιολογίας το 1999. Οι ιερείς του Ναού, με βάση την θέση των άστρων και των αστερισμών "γνωμάτευαν" την πιθανή καλή ή κακή επιρροή τους.

